

تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در ارتقای سطح آگاهی و مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان

سید صادق نبوی^۱، سیمین حسینیان^۲

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۱/۱۵ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۷/۳۰

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در ارتقای سطح آگاهی و مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان انجام گرفت. **روش:** با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش، طرح پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس شهر تهران بود که نمونه‌ای به تعداد ۱۰۰ نفر از اولیای دانش‌آموزان و ۳۶۰ نفر از مدیران با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس از مناطق آموزشی شهر تهران انتخاب شد. از پرسشنامه محقق ساخته برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی و آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج حاصله از این پژوهش نشان داد که از نظر اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور به میزان زیادی در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان مؤثر بوده است. همچنین از نظر اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور به میزان زیادی در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها در ابعاد افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان، ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان، ارتقای سطح بهداشت روانی، افزایش مهارت‌های زندگی، بهبود روش‌های تربیتی و رفتار با فرزندان و کاهش تنش‌های درون خانواده مؤثر بوده است. **نتیجه‌گیری:** آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور می‌تواند به افزایش سطح آگاهی و مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان کمک کند

واژه‌های کلیدی: آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور، سطح آگاهی، مهارت‌های تربیتی

مقدمه

خانواده و مدرسه دو نهاد تربیتی مهمی به شمار می‌آیند که در صدر عوامل تأثیرگذار بر روند رشد و تکامل رفتار و منش نوباوگان جامعه قرار دارند. خانه و مدرسه زمانی می‌توانند رسالت آموزشی و تربیتی خاص خود را به نحو مطلوب انجام دهند که هریک شناخت تربیتی کافی داشته باشند و نقش‌های تربیتی خاص خود را با بصیرت ایفا کنند (تاجیک اسماعیلی و زررانی، ۱۳۸۰).

اگر می‌خواهیم خانواده‌های توانایی در امر تعلیم و تربیت داشته باشیم، بایستی والدین آگاه، عامل و اهل دانش و بینش داشته باشیم. هماهنگی در تربیت فرزندان به طرز غلط، کم‌خطرتر از ناهماهنگی تربیتی والدین است. بدون شک ارتباط منطقی خانه و مدرسه قریب به ۸۰ درصد برنامه‌های آموزشی و تربیتی را با موفقیت قرین می‌سازد (تقی زاده، ۱۳۷۵). به طوری که لاروک، کلیمن و دارلینگ^۱ (۲۰۱۱) ادعا می‌کنند خانواده نقش مهمی در ایجاد یک مدرسه‌ای ایفا می‌کند که نیازهای فرزندان‌شان را برآورده می‌سازد.

در خانواده والدین در موضعی هستند که می‌توانند به گونه‌ای رفتار کنند که نتیجه آن هدایت رفتار کودک باشد. بنابراین هنگامی که کودک رفتار نامطلوب در منزل نشان می‌دهد دلیل آن می‌تواند واکنش‌های نامناسب یا ناهمسان والدین باشد. در واقع والدین ممکن است نادانسته رفتار نامناسب فرزند خود را تقویت کنند. از این رو اصلاح رفتاری والدین، پیش‌نیازی است بر اصلاح رفتاری کودک، که ضرورت آموزش والدین را ایجاب می‌کند (عصاره و نصری، ۱۳۸۴).

در طول زندگی شرایط و موقعیت‌هایی برای خانواده‌ها به وجود می‌آید که برخورد متناسب با چنین موقعیت‌هایی مستلزم آشنایی و کسب اطلاعات جدید است. تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده یکی از راه‌های مهم کسب صلاحیت به منظور ایفای نقش مؤثر خانواده است زیرا که از طریق آموزش اولیاء، خانواده‌ها نسبت به توانایی‌ها و

1. LaRocque, M. Kleiman, I. & Darling, S. M.

ظرفیت‌های بالقوه خویش آگاهی یافته و آمادگی لازم را برای مواجهه با شرایط و موقعیت‌های مختلف در تربیت فرزندان و ایجاد کانون گرم خانوادگی کسب می‌نمایند (دستورالعمل جامع آموزش خانواده، ۱۳۷۷).

در پژوهشی که توسط اندرسون^۱ (۱۹۹۸) در شش ایالت آمریکا صورت گرفت نتایج مبین آن بود که آموزش خانواده در مدارس می‌تواند تأثیر مثبتی در ارتباطات خانواده داشته باشد. این نوع آموزش‌ها باعث رشد احساساتی از قبیل عشق، مهربانی و انسان دوستی در والدین و دیگر اعضای خانواده می‌شود به طوری که والدین پس از آموزش به احساس رضایتمندی دست می‌یابند. در پژوهش دیگری که توسط کینگ^۲ (۱۹۹۸) در زمینه تأثیر آموزش خانواده بر تفکر افراد انجام گرفت، نتایج نشان داد پس از آموزش خانواده افراد آموزش دیده می‌توانند بهتریندیشند و راه‌حل‌های جایگزین بهتری را بیابند و از طریق تفکر منطقی بخش زیادی از فشار روانی خود را تخلیه نمایند. همچنین آموزش خانواده موجب می‌شود که افراد کنترل بیشتری بر اوضاع و احوال خود داشته باشند. این راهبرد می‌تواند در واکنش‌های عاطفی و شناختی والدین تأثیر مثبتی بگذارد.

در جوامع امروزی شاهد شکل‌گیری محدودیت‌های جدید برای والدین و فرزندان آن‌ها هستیم، آن‌ها در حال از دست دادن حمایت سنتی جامعه هستند و خانواده‌های گسترده جای خود را به خانواده‌های هسته‌ای داده‌اند. از این رو والدین فشار زیادی را برای آماده کردن زود هنگام فرزندان‌شان به منظور قبول مسئولیت و تکالیف مهم ترا احساس می‌کنند. لذا آن‌ها در جستجوی کسب اطلاعات جدید در زمینه شیوه‌های فرزندپروری هستند، شکل‌گیری برنامه‌های متعدد آموزش خانواده حاصل این شرایط است (طالب زاده نوبریان، ۱۳۸۵؛ به نقل از پیرزاد و بختیاری، ۱۳۹۰).

نتایج تحقیق باقرپور کمالی (۱۳۸۶) نشان می‌دهد که سلامت روانی و موفقیت

1. Anderson, R .

2. Keing, H.

تحصیلی فرزندان با الگوهای فرزندپروری مقتدرانه در مقایسه با سایر الگوهای فرزندپروری در سطح بالاتری است. وی در نتیجه‌گیری پژوهش بیان می‌دارد که لازم است والدین از شیوه‌های فرزند پروری و تأثیر هر کدام از الگوها بر وضعیت روانی، رفتاری و رشد شخصیت فرزندانشان آگاهی لازم را کسب نمایند و شرکت در دوره‌های آموزش خانواده به این امر کمک شایانی می‌نماید (به نقل از نبوی، ۱۳۹۳).

آموزش خانواده علاوه بر این که زمینه‌ساز تربیت هماهنگ خانه و مدرسه است می‌تواند معلومات و آگاهی‌های اولیای دانش‌آموزان را در زمینه مسائل تربیتی و مراحل مختلف رشد فرزندان افزایش دهد تا بدین وسیله ضمن پیشگیری از بروز ناهنجاری‌های رفتاری و روانی در فرزندان، زمینه شکوفایی استعدادها بالقوه آنان را نیز فراهم نماید. والدین در جوامع پیشرفته صنعتی به دلایل گوناگون فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، در دوره‌های آموزش خانواده شرکت می‌نمایند و شیوه‌های تربیتی آن‌ها پس از این آموزش‌ها کارآمدتر می‌گردد. در تأیید مؤثر بودن آموزش خانواده در ارتقای سطح دانش و آگاهی‌های والدین و بهبود مهارت‌های تربیتی آن‌ها در کشورهای پیشرفته می‌توان به نتایج پژوهش‌های فریمن، پاتریک، دیلی و دانیل^۱ ۱۹۹۳؛ اسکوید^۲، ۱۹۹۵؛ دوبرتی^۳، ۱۹۹۹؛ سندل^۴، ۱۹۹۵ (به نقل از مهری نژاد، ۱۳۸۲) هانفز^۵ (۱۹۹۸)، استراتون^۶ (۱۹۸۴)، و مزاروس، گلوریا، بانی و ملیسا^۷ (۲۰۰۲) ابویا، اکتچ، موتیسیا، گوار و سیرا^۸ (۲۰۱۳)، شارما و جها^۹ (۲۰۱۴) اشاره کرد. با نگاهی به نتایج پژوهش‌های مذکور می‌توان دریافت که برگزاری دوره‌های آموزش خانواده به صورت حضوری و غیرحضوری در مدارس به منظور

1. Friman, E. Patrick, B. Daily. & danial, G.
2. Skoied, A.
3. Doberty, W.
4. Sandel, E.
5. Hanefeze, p.
6. Stratone, A.
7. Mezaros, P. Gloria, B. Bonnie, G & Melissa, C.
8. Abuya, B. A. Oketch, M. Mutisyta, M. Ngware, M. & Ciera, J.
9. Sharma, G. & Jha, M.

افزایش آگاهی‌ها و دانش تربیتی والدین، تغییر و اصلاح نگرش آن‌ها نسبت به انتظارات و توقعاتشان از فرزندان و اصلاح شیوه‌های فرزندپروری امری ضروری است.

در کشور ما نیز از سال ۱۳۴۶ هجری شمسی با تأسیس انجمن ملی اولیاء و مربیان، طراحی و اجرای دوره‌های آموزش خانواده برای اولیای دانش‌آموزان شروع شده است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی و از سال ۱۳۶۸ انجمن اولیاء و مربیان موضوعاتی را برای آموزش خانواده مطرح و دوره‌های آموزش خانواده به صورت جدی‌تر در سطح مدارس برگزار شد. از سال ۱۳۷۷ دوره‌های آموزش خانواده در سراسر کشور بر اساس دستورالعمل جامع آموزش خانواده (مصوب تیرماه ۱۳۷۷) به منظور افزایش آگاهی‌های تربیتی والدین و رفتار مناسب در محیط خانواده و اجتماع در قالب پنج عنوان در سطح مدارس تشکیل می‌شود. در تأیید اثربخشی و کارآمدی دوره‌های آموزش خانواده در داخل کشور می‌توان به نتایج پژوهش‌های مهری نژاد، ۱۳۸۲؛ تبریزی، ۱۳۸۲؛ فتح‌آبادی و عمویی، ۱۳۸۱؛ موسی زاده، ۱۳۸۱؛ دوکوهکی، ۱۳۸۷؛ محمدی یوزباشکندی، ۱۳۸۷؛ حسن پور، ۱۳۸۷؛ علیزاده، ۱۳۹۱؛ عراقیه و رضایی، ۲۰۱۴ اشاره نمود. نتایج پژوهش عراقیه و رضایی (۲۰۱۴) نشان می‌دهد آموزش خانواده در افزایش آگاهی والدین درباره موضوعات مرتبط با رشد زیستی، سلامت، هدایت اجتماعی، راهنمایی و آموزش دینی و غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها مؤثر بوده است. نتایج پژوهش پیرزاد و بختیاری (۱۳۹۰) نشان داد که دوره‌های آموزش خانواده در افزایش دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان در زمینه روش‌های تربیت دینی، شناخت نیازهای جسمی، عاطفی-روانی نوجوانان، مسائل مربوط به رشد نوجوانان و افزایش هماهنگی روش‌های تربیتی خانه و مدرسه مؤثر بوده است. همچنین دوکوهکی (۱۳۸۷) در پژوهش خود نشان داد که کلاس‌های آموزش خانواده در تغییر نگرش والدین نسبت به شیوه‌های فرزندپروری مؤثر بوده و باعث بهبود انگیزش پیشرفت در فرزندان والدین شرکت‌کننده در کلاس‌ها شده است. نتایج پژوهش حکیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که نیازهای اخلاقی-مذهبی مهم‌ترین نیاز آموزشی اولیاء و نیازهای اجتماعی-فرهنگی، روان‌شناختی-تحصیلی فرزندان، مسائل

نوپدید و مسائل جسمی - بهداشتی به ترتیب در اولویت بعدی برنامه‌های آموزش خانواده قرار دارند. همچنین نتایج پژوهش مظاهری (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که میان نیازهای آموزشی والدین تفاوت معنادار وجود دارد و نیازهای آموزشی آن‌ها به ترتیب اولویت مسائل تربیتی و روان‌شناسی، مسائل مربوط به مشکلات رفتاری، مسائل تحصیلی و شغلی، مسائل مربوط به تربیت جنسی و ازدواج، مسائل مرتبط با بهداشت جسمی و تغذیه فرزندان بوده است.

آموزش غیرحضوری به عنوان یک شیوه آموزشی از اوایل قرن بیستم در بسیاری از کشورها توسعه پیدا کرد. یکی از کشورهایی که در خط مقدم آموزش غیرحضوری قرار دارد استرالیا است (ریچ، اوربک و کاسیدی^۱، ۲۰۱۲). همچنین امروزه آموزش غیرحضوری به عنوان بخش مهمی از آموزش کارکنان، دانشجویان دانشگاهها و مشتریان مؤسسات در کشورهای مختلف جهان به شمار می‌آید که در دهه‌های اخیر رشد چشمگیری داشته است (میاو^۲، ۲۰۱۰). در کشور ما نیز طی سال‌های اخیر در زمینه آموزش غیرحضوری و مقایسه آن با سایر شیوه‌های آموزشی پژوهش‌هایی صورت گرفته است.

از آنجا که اکثریت اولیای دانش‌آموزان مشغله‌های گوناگون داشته و امکان حضور در جلسات آموزش خانواده در مدارس برای آن‌ها مقدور نیست، بنابراین می‌توان از طریق آموزش‌های غیرحضوری به ارتقای سطح دانش و آگاهی آن‌ها در زمینه تعلیم و تربیت فرزندان و بهبود شیوه زندگی‌شان کمک نمود، با درک این موضوع، کارشناسی انجمن اولیاء و مربیان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران، طی سال‌های اخیر به منظور تکمیل، استمرار و تعمیم و تعمیق برنامه آموزش خانواده، اقدام به آموزش غیرحضوری خانواده‌ها در قالب بروشورهای اشاره نموده است. با توجه به اهداف این آموزش‌ها ضرورت دارد که میزان تأثیر این آموزش‌ها (بروشورهای اشاره) در افزایش دانش و آگاهی والدین و غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان مورد بررسی علمی قرار گیرد، که

1. Reiaeh, S. Averbeck, C. & Cassidy, V.

2. Miao, S.

پژوهش حاضر به این مهم پرداخته است.

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش، روش پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی بود. از آنجا که در این پژوهش از مدیران مدارس و اولیای دانش‌آموزان پیرامون تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشورهای اشاره در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیاء و همچنین غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها و مسائل و مشکلات این آموزش‌ها، نظرخواهی شده از روش پیمایشی استفاده شد.

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس ابتدایی، راهنمایی (متوسطه اول) و متوسطه دوم تابعه اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران بود، که برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشورهای اشاره در آن اجرا شده بود. طبق گزارش کارشناسی انجمن اولیا و مربیان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران حدود ۱۰۰۰۰۰ نفر از اولیای دانش‌آموزان برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشورهای اشاره را دریافت کرده بودند، همچنین تعداد مدیران که برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشورهای اشاره در مدارس آن‌ها اجرا شده بود در حدود ۱۵۰۰ نفر بوده است. برای تعیین حجم نمونه مدیران مدارس از جدول تعیین اندازه نمونه کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰) استفاده شد. بر مبنای جدول مذکور، حداقل حجم نمونه آماری برای مدیران مدارس ۳۰۶ نفر بود که در این پژوهش به منظور تعمیم‌پذیری بیشتریافته‌ها، نمونه‌ای به حجم ۳۶۰ نفر انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از اولیای دانش‌آموزان حجم نمونه اولیاء ۱۰۰ نفر تعیین گردید که به دلیل محدودیت زمانی و دسترسی به اولیا این مقدار انتخاب شد. در ضمن جهت اطمینان از قابل قبول بودن حجم نمونه، پژوهش‌های پیشین (مهری نژاد، ۱۳۸۲؛ فتح‌آبادی، و عمویی، ۱۳۸۱) نیز مورد مطالعه قرار گرفت و تقریباً نمونه‌های

1. Kregcie and Morgan

قبلی نیز در حدود حجم نمونه پژوهش حاضر بوده است. برای انتخاب افراد نمونه از اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. به منظور انتخاب افراد نمونه پژوهش، ابتدا مناطق شهر تهران از لحاظ موقعیت جغرافیایی، اقلیمی و شرایط فرهنگی و اجتماعی به پنج منطقه غرب، شرق، جنوب، شمال و مرکز تقسیم شدند. سپس از بین مناطق آموزش و پرورش هر منطقه جغرافیایی دو منطقه آموزشی به طور تصادفی جهت اجرای تحقیق انتخاب شدند، در مجموع (۱۰) ده منطقه آموزشی از شهر تهران انتخاب گردیدند. در مرحله بعد، از هر منطقه آموزشی به طور تصادفی یک مدرسه از بین مدارس که برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشورهای اشاره در آن اجرا شده بود انتخاب شد و سپس از آن مدرسه به صورت داوطلبانه ۱۰ نفر از اولیای دانش‌آموزان جهت اجرای پژوهش انتخاب شدند، به این ترتیب حجم نمونه نهایی برابر با ۱۰۰ نفر از اولیای دانش‌آموزان شد. همچنین جهت انتخاب افراد نمونه از مدیران مدارس ۱۰ منطقه آموزشی منتخب، از هر منطقه آموزشی به طور تصادفی ۳۹ مدیر (۱۳ مدیر دوره ابتدایی، ۱۳ مدیر دوره راهنمایی تحصیلی (دوره اول متوسطه) و ۱۳ مدیر دوره متوسطه دوم) جهت اجرای پژوهش انتخاب شدند.

پس از تهیه و تدوین ابزارهای پژوهش، برای اطمینان یافتن از دقت و صحت عمل، ابزارها قبل از اجرای نهایی به صورت مقدماتی در مدارس یک ناحیه آموزشی اجرا شد و بعد از انجام اصلاحات نهایی و به دست آوردن ضریب پایایی و روایی قابل اطمینان، نسبت به اجرای نهایی آن‌ها اقدام شد. پژوهشگر برای اجرای پژوهش به مدارس منتخب مراجعه نموده و پس از بیان اهداف پژوهش و ارائه توضیحات لازم به مدیران مدارس که برنامه آموزش غیرحضوری خانواده در آن اجرا شده بود، نسبت به اجرای پرسشنامه‌های مدیران اقدام نمود. همچنین پژوهشگر طبق هماهنگی قبلی با مدیران مدارس، و دعوت از تعداد ۱۰ نفر از اولیای دانش‌آموزان مدرسه (منتخب) که برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشورهای اشاره را دریافت کرده بودند، بعد از بیان اهداف پژوهش و

ارائه توضیحات لازم به آن‌ها نسبت به اجرای پرسشنامه‌های اولیای دانش‌آموزان اقدام نمود. پس از تکمیل جمع‌آوری پرسشنامه‌ها از مدیران و اولیاء، اطلاعات موردنیاز استخراج گردیده و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. با توجه به سؤال‌های پژوهش، از پرسشنامه (دو نوع) به منظور جمع‌آوری داده‌ها به شرح زیر استفاده شد:

۱- پرسشنامه اولیای دانش‌آموزان: به منظور بررسی میزان تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشورهای اشاره در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان و همچنین غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها و جمع‌آوری سایر اطلاعات موردنیاز از اولیای دانش‌آموزان، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای تعیین روایی^۱ پرسشنامه از دو بعد روایی محتوا و صوری استفاده شد. به منظور حصول اطمینان از روایی آن سعی شد که تمام سؤال‌های پژوهش از طریق سؤال‌های پرسشنامه تحت پوشش قرار گیرد و همچنین به تأیید استاد ناظر، متخصصان و کارشناسان انجمن اولیاء و مربیان نیز رسید. به منظور بررسی پایایی^۲ (اعتبار) سؤال‌های پرسشنامه ابتدا تعدادی از آن‌ها (۲۰ عدد) در سطح یکی از مناطق آموزشی اجرا شد و سپس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ضریب پایایی $\alpha = 0.75$ به دست آمد. ضریب مذکور نشان‌دهنده ضریب پایایی قابل قبولی برای سؤال‌های پرسشنامه است. بنابراین پس از اطمینان از میزان پایایی و معتبر بودن ابزار پژوهش، نسبت به اجرای آن‌ها در سطح مناطق آموزشی منتخب اقدام شد.

۲- پرسشنامه مدیران: به منظور نظرخواهی از مدیران مدارس پیرامون تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشورهای اشاره در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان و همچنین غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها، مسائل و مشکلات برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشورهای اشاره از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از دو بعد روایی صوری و محتوا استفاده شد. به منظور

1. Validity.
2. Reliability.

حصول اطمینان از روایی پرسشنامه سعی شد که سؤالات پژوهش از طریق پرسشنامه تحت پوشش قرار گیرد و همچنین به تأیید استاد ناظر، متخصصان و کارشناسان انجمن اولیاء و مربیان نیز رسید. برای بررسی پایایی (اعتبار) سؤالات پرسشنامه، ابتدا تعدادی از پرسشنامه‌ها (۴۰ پرسشنامه) در سطح یکی از مناطق آموزشی اجرا شد و سپس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ضریب پایایی آن $\alpha = 0/84$ به دست آمد. ضریب مذکور نشان‌دهنده ضریب قابل اطمینانی برای پرسشنامه‌های پژوهش است. بنابراین پس از اطمینان از میزان پایایی و معتبر بودن پرسشنامه‌ها، نسبت به اجرای آن‌ها در سطح مناطق آموزشی منتخب اقدام شد.

با توجه به سؤال‌های پژوهش جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی (توزیع فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد) و استنباطی (آزمون T تک نمونه‌ای) استفاده شد. لازم به ذکر است که در این پژوهش علاوه بر سؤالات باز پاسخ از سؤالات بسته پاسخ (در مقیاس لیکرت) نیز استفاده شد. با توجه به اینکه هر کدام یک از پرسش‌های پرسشنامه‌ها ۵ گزینه‌ای بوده و نمرات (۵-۱) به آن‌ها تعلق می‌گرفت و جمع نمرات کسب‌شده آزمودنی‌ها در پرسش‌ها مدنظر بود، لذا مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای در نظر گرفته شد و از آزمون T تک نمونه‌ای جهت آزمون سؤالات پژوهش استفاده به عمل آمد. لازم به ذکر است که حد وسط طیف لیکرت یعنی ۳ عدد مورد مقایسه در این پژوهش در نظر گرفته شد و میانگین نمرات با این عدد مقایسه شدند.

یافته‌های پژوهش

با توجه به سؤال‌های پژوهش، تحلیل استنباطی داده‌ها و یافته‌ها در جداول زیر ارائه شده است.

سؤال اول: آموزش‌های ارایه شده از طریق بروشور تا چه میزان در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای آموزان تأثیر دارد؟

جدول ۱. نتایج آزمون T در مورد نظرات اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس پیرامون محتوای آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور

T	سطح معناداری (P)	درجه آزادی	خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	میانگین
۵/۳۸	۰/۰۰۱	۹۹	۰/۰۷۷	۰/۷۷	۳/۷۵
۵/۹۳	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۳۸	۰/۷۳	۳/۹۵

همان‌طور که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود مقدار T در سطح ($P < ۰/۰۰۱$) معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹٪ نتیجه گرفته می‌شود که از نظر اولیای دانش‌آموزان، آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور تا اندازه زیادی در ارتقای سطح دانش و آگاهی آن‌ها مؤثر بوده است. همچنین با اطمینان ۹۹٪ می‌توان گفت که از نظر مدیران مدارس، آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور تا اندازه زیادی در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان مؤثر بوده است.

سؤال دوم: آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور تا چه میزان در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان تأثیر دارد؟

جدول ۲. نتایج آزمون T در مورد نظرات اولیای دانش‌آموزان درباره تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها

T	سطح معناداری (P)	درجه آزادی	خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	مهارت تربیتی	ردیف
۴/۳۴	۰/۰۰۱	۹۹	۰/۰۸۲	۰/۸۲	۳/۸۶	افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان	۱
۳/۹۸	۰/۰۱۴	۹۹	۰/۰۷۹	۰/۷۹	۳/۳۷	ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان	۲

ردیف	مهارت تربیتی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری (P)	T
۳	کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان	۱/۵۹	۰/۸۴	۰/۰۸۴	۹۹	۰/۰۵۶	۱/۰۶
۴	ارتقای سطح بهداشت روانی	۳/۹۷	۰/۷۹	۰/۰۷۹	۹۹	۰/۰۰۱	۵/۸۹
۵	افزایش مهارت‌های زندگی	۳/۷۷	۰/۸۲	۰/۰۸۲	۹۹	۰/۰۰۱	۵/۷۱
۶	کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندان	۱/۲۷	۰/۷۹	۰/۰۷۹	۹۹	۰/۰۵۸	۰/۹۱
۷	بهبود روش‌های تربیتی و رفتار با فرزندان	۳/۹۵	۰/۶۵	۰/۰۶۵	۹۹	۰/۰۰۱	۵/۸۴
۸	کاهش تنش‌های درون خانواده	۳/۷۶	۰/۸۶	۰/۰۸۶	۹۹	۰/۰۱۸	۴/۲۲

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود مقدار T ردیف‌های ۲، ۱، ۴، ۵، ۷ و ۸ در سطح ($P < ۰/۰۱$) معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹٪ نتیجه گرفته می‌شود از نظر اولیای دانش‌آموزان، آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور، به میزان زیادی در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها در ابعاد افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان، ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان، ارتقای سطح بهداشت روانی، افزایش مهارت‌های زندگی، بهبود روش‌های تربیتی و رفتار با فرزندان و کاهش تنش‌های درون خانواده مؤثر بوده است. همچنین با توجه به نتایج جدول فوق مقدار T ردیف‌های ۳ و ۶ در سطح ($P < ۰/۰۵$) نیز معنادار نیست، لذا با اطمینان ۹۵٪ می‌توان نتیجه گرفت که از نظر اولیای دانش‌آموزان

آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها در ابعاد کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان و کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندان تأثیری نداشته است.

جدول ۳. نتایج آزمون T در مورد نظرات مدیران مدارس درباره تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان

T	سطح معناداری (P)	درجه آزادی	خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	مهارت‌های تربیتی	ردیف
۴/۹۶	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۲	۰/۸۰	۳/۷۷	افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان	۱
۴/۵۵	۰/۰۱۸	۳۵۹	۰/۰۴۳	۰/۸۲	۳/۶۴	ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان	۲
۱/۱۳	۰/۰۵۴	۳۵۹	۰/۰۴۶	۰/۸۸	۱/۵۲	کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان	۳
۴/۷۷	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۲	۰/۸۰	۳/۶۸	ارتقای سطح بهداشت روانی	۴
۴/۴۷	۰/۰۱۵	۳۵۹	۰/۰۴۴	۰/۸۵	۳/۶۱	افزایش مهارت‌های زندگی	۵
۱/۰۲	۰/۰۵۳	۳۵۹	۰/۰۴۹	۰/۹۳	۱/۴۴	کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندان	۶
۵/۱۱	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۴	۰/۸۴	۳/۸۵	بهبود روش‌های تربیتی و رفتار با فرزندان	۷
۰/۹۶	۰/۰۵۱	۳۵۹	۰/۰۴۶	۰/۸۷	۱/۱۲	کاهش تنش‌های درون خانواده	۸

همان طور که در جدول ۳ ملاحظه می شود مقدار T ردیف های ۲، ۴، ۵، ۷ در سطح (P < ۰/۰۱) معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹٪ نتیجه گرفته می شود از نظر مدیران مدارس، آموزش های ارائه شده از طریق بروشور به میزان زیادی در غنی سازی مهارت های تربیتی اولیای دانش آموزان در ابعاد افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان، ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان، ارتقای سطح بهداشت روانی، افزایش مهارت های زندگی، بهبود روش های تربیتی و رفتار با فرزندان مؤثر بوده است. همچنین با توجه به نتایج جدول فوق مقدار T ردیف های ۳، ۶، ۸ و ۹ در سطح (P < ۰/۰۵) نیز معنادار نیست، لذا با اطمینان ۹۵٪ می توان نتیجه گرفت که از نظر اولیای دانش آموزان آموزش های ارائه شده از طریق بروشور در غنی سازی مهارت های تربیتی اولیای دانش آموزان در ابعاد کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان، کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندان و کاهش تنش های درون خانواده تأثیری نداشته است.

سؤال سوم: مسائل و مشکلات برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور کدام است؟

جدول ۴. نتایج آزمون T در مورد نظرات اولیای دانش آموزان درباره مسائل و مشکلات برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور

ردیف	مسائل و مشکلات برنامه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	درجه آزادی	سطح معنی داری (P)	T
۱	قابل فهم بودن بروشورها	۳/۱۲	۰/۹۸	۰/۰۹۸	۹۹	۰/۰۵۲	۲/۹۸
۲	تناسب تصاویر موجود در بروشورها با موضوع آن	۱/۳۰	۱/۱۱	۰/۱۱۱	۹۹	۰/۰۸	۱/۱۴
۳	موردنیاز بودن بروشورها	۳/۳۶	۰/۷۶	۰/۰۷۶	۹۹	۰/۰۰۱	۴/۳۳

ردیف	مسائل و مشکلات برنامه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین	درجه آزادی	سطح معنی‌داری (P)	T
۴	تناسب و هماهنگی محتوای بروشورها با عناوین آن‌ها	۳/۶۷	۰/۷۳	۰/۰۷۳	۹۹	۰/۰۰۱	۴/۹۰
۵	میزان تمایل اولیای دانش آموزان نسبت به تهیه بروشورها	۳/۹۸	۰/۶۵	۰/۱۰۲	۹۹	۰/۰۰۱	۵/۲۸
۶	مناسب بودن نحوه ارسال بروشورها به خانواده‌ها	۲/۱	۰/۶۲	۰/۱۰۱	۹۹	۰/۰۰۸	۱/۲۱
۷	زمان بندی مناسب جهت توزیع بروشورها	۲/۲	۱/۱۲	۰/۱۱۱	۹۹	۰/۰۰۸	۱/۲۵

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود مقدار T ردیف‌های ۳، ۴ و ۵، در سطح $(P < ۰/۰۰۱)$ معنادار بوده و مقدار T ردیف ۱ در سطح $(P < ۰/۰۰۵)$ معنادار است. بنابراین با اطمینان ۹۹٪ نتیجه گرفته می‌شود که از نظر اولیای دانش آموزان محتوای بروشورها مورد نیاز آن‌ها بوده، محتوای بروشورها با عناوین آن‌ها تناسب و هماهنگی داشته و اولیاء تمایل داشته‌اند که بروشورها را تهیه نمایند، و نیز با اطمینان ۹۵٪ نتیجه گرفته می‌شود که محتوای بروشورها از نظر اولیای دانش آموزان قابل فهم بوده است. همچنین با توجه به نتایج جدول فوق مقدار T ردیف ۲، ۶ و ۷ در سطح $(P < ۰/۰۰۵)$ نیز معنادار نیست، لذا نتیجه گرفته می‌شود که از نظر اولیای دانش آموزان، عدم تناسب تصاویر موجود در بروشورها با موضوع آن، مناسب نبودن نحوه ارسال بروشورها به خانواده‌ها از طرف مدرسه و نداشتن زمان بندی مناسب جهت توزیع بروشورها از مشکلات برنامه آموزش غیرحضورى خانواده از طریق بروشور بوده است.

جدول ۵. نتایج آزمون T در مورد نظرات مدیران مدارس درباره مسائل و مشکلات

برنامه آموزش غیرحضورى خانواده از طریق بروشور

T	سطح معنى داری (P)	درجه آزادى	خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	مسائل و مشکلات برنامه	ردیف
۴/۶۳	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۵	۰/۸۶	۳/۸۰	قابل فهم بودن بروشورها	۱
۴/۷۷	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۰	۰/۷۶	۳/۸۴	تناسب تصاویر موجود در بروشورها با موضوع آن	۲
۵/۵۳	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۱	۰/۷۹	۳/۹۸	موردنیاز بودن بروشورها	۳
۴/۱۷	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۳۵	۰/۶۶	۳/۲۳	تناسب و هماهنگی محتوای بروشورها با عناوین آنها	۴
۴/۵۲	۰/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۴۷	۰/۸۹	۳/۷۵	مناسب بودن شکل ارائه آموزش‌های غیرحضورى به صورت بروشور	۵
۱/۲۵	۰/۰۵	۳۵۹	۰/۱۱۱	۱/۱۲	۲/۲	کفایت راهکارهای مطرح شده در بروشورها جهت حل آن مشکل	۶
۱/۱۰	۰/۵۰	۳۵۹	۰/۱۰۱	۱/۰۱	۱/۹۹	معرفى منابع مورد استفاده در تهیه بروشورها	۷
۱/۲۰	۰/۵۰	۳۵۹	۰/۱۰۳	۱/۰۲	۲/۱	زمان بندى مناسب جهت توزیع بروشورها	۸

همان طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود مقدار T ردیف‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ در سطح (P < ۰/۰۱) معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹٪ نتیجه گرفته می‌شود که از نظر مدیران مدارس محتوای بروشورها مورد نیاز اولیاء بوده، محتوای بروشورها با عناوین آنها

تناسب و هماهنگی داشته، قابل فهم بوده، تصاویر موجود در بروشورها با موضوع آن تناسب داشته و شکل ارائه آموزش‌های غیرحضوری به صورت بروشور مناسب بوده است. همچنین با توجه به نتایج جدول فوق مقدار T ردیف ۶، ۷ و ۸ در سطح (۰/۰۵ < P) نیز معنادار نیست، لذا نتیجه گرفته می‌شود که از نظر مدیران عدم کفایت راهکارهای مطرح شده در بروشورها جهت حل آن مشکل، عدم معرفی منابع مورد استفاده در تهیه بروشورها و نداشتن زمان بندی مناسب جهت توزیع بروشورها از مشکلات برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی میزان تأثیر آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش آموزان و همچنین غنی سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها از دیدگاه خود و مدیران مدارس بود. با توجه به اهداف پژوهش، سه سؤال مطرح گردید که با جمع‌آوری اطلاعات لازم به آن‌ها پاسخ داده شد. در پاسخ به سؤال اول پژوهش نتایج نشان داد که از نظر اولیای دانش آموزان و مدیران مدارس آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور تا اندازه زیادی در ارتقای سطح دانش و آگاهی آن‌ها مؤثر بوده است. با عنایت به این که در زمینه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور پژوهشی یافت نشد، یافته پژوهشی مذکور به طور غیرمستقیم با یافته‌های پژوهشی شافر^۱ (۱۹۹۶)، استفان^۲ (۱۹۹۹)، محمدی یوزباشکندی (۱۳۸۷)، حسن پور (۱۳۸۷)، پیرزاد و بختیاری (۱۳۹۰)، انجا، سیمونی، و تاملین^۳ (۲۰۰۷) کریستینا و همکاران^۴ (۲۰۱۰)، کاپفرو همکاران^۵ (۲۰۱۴) و موسی زاده (۱۳۸۱)، که مؤثر بودن آموزش

1. Shafer, G.
2. Stephane, G.
3. Anja, M. Simonyh, H. Tammelin, M.
4. Christina, & et.al.
5. Kupfer, J & et.al.

خانواده را در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش آموزان تأیید کرده‌اند همسو است. نتایج پژوهش محمدی یوزباشکندی (۱۳۸۷) نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزش خانواده در ارتقای سطح دانش والدین در زمینه مسائل تربیتی فرزندان مؤثر بوده است. همچنین نتایج پژوهش پیرزاد و بختیاری (۱۳۹۰) نشان داد که دوره‌های آموزش خانواده در افزایش دانش و آگاهی اولیای دانش آموزان در زمینه روش‌های تربیت دینی، شناخت نیازهای جسمی، عاطفی-روانی نوجوانان، مسائل مربوط به رشد نوجوانان و افزایش هماهنگی روش‌های تربیتی خانه و مدرسه مؤثر بوده است. همچنین این یافته پژوهش با نتایج پژوهش حقانی و همکاران (۱۳۹۵) در زمینه آموزش غیرحضورى مادران باردار که نشان داد استفاده از روش آموزش پیامکی در ارایه آموزش‌های دوران بارداری زنان منجر به افزایش آگاهی و رضایت آنها می‌شود همخوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد که آموزش غیرحضورى خانواده از طریق بروشور، اطلاعات تخصصی در زمینه‌های مسایل تربیتی فرزندان در اختیار والدین قرار می‌دهد که اطلاعات مذکور می‌تواند همانند آموزش‌های حضورى خانواده در ارتقای سطح دانش و آگاهی دریافت‌کنندگان این آموزش‌ها مؤثر باشد همچنان که نتایج پژوهش‌های داخلی و خارجی در طی سال‌های اخیر نشانگر این موضوع است. از آنجا که اکثریت اولیای دانش آموزان مشغله‌های گوناگون داشته و امکان حضور در جلسات آموزش خانواده در مدارس برای آن‌ها مقدور نیست، بنابراین آموزش‌های غیرحضورى می‌تواند به ارتقای سطح دانش و آگاهی آن‌ها در زمینه تعلیم و تربیت فرزندان و بهبود شیوه زندگی‌شان کمک نماید. لذا مؤثر بودن آموزش‌های ارایه شده از طریق بروشور در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش آموزان در این پژوهش نیز دور از انتظار نیست.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش نتایج نشان داد که از دیدگاه اولیای دانش آموزان، آموزش‌های ارایه شده از طریق بروشور به میزان زیادی در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها در ابعاد افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان، ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان،

ارتقای سطح بهداشت روانی، افزایش مهارت‌های زندگی، بهبود روش‌های تربیتی و رفتار با فرزندان و کاهش تنش‌های درون خانواده مؤثر بوده است. این یافته پژوهش نیز به‌طور غیرمستقیم با یافته‌های پژوهشی روزن بام، سینها و اسکات^۱ (۲۰۰۲)، دوکوهرکی (۱۳۸۷)، حسن پور (۱۳۸۷)، علیزاده (۱۳۹۱) و کریستینا و همکاران^۲ (۲۰۱۰) که نشان داده‌اند آموزش خانواده در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان مؤثر است همسواست. یافته حاضر با یافته پژوهش عراقیه و رضایی (۲۰۱۴) که نشان دادند از نظر اولیای دانش‌آموزان آموزش خانواده در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی والدین مؤثر است همخوانی دارد. همچنین این یافته بطور غیرمستقیم با نتایج پژوهش نوروزی و همکاران (۱۳۹۴) که نشان دادند آموزش غیرحضوری، نمره آگاهی و سازه‌های حساسیت و خودکارآمدی درک شده را در زنان باردار افزایش می‌دهد همخوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد که از آنجایی که آموزش‌های غیرحضوری ارائه شده از طریق بروشور به والدین می‌تواند نگرش‌های ایشان را در زمینه‌های مختلف مسایل تربیتی فرزندان تغییر دهد، لذا به تبع تغییر نگرش، ارتقای مهارت‌های تربیتی آن‌ها نیز صورت می‌گیرد. البته از این نظر که بیشتر والدین امکان حضور در مدارس برای آموزش حضوری خانواده را ندارند، آموزش‌های غیرحضوری از طریق مدرسه در زمینه مسایل تربیتی فرزندان می‌تواند کمک بسیار زیادی به ارتقای مهارت‌های تربیتی والدین بنماید همچنانکه برخی از والدین در هنگام اجرای پژوهش اظهار می‌کردند که با مطالعه بروشورهای اشاره و بکار بستن راهکارهای عملی آنها می‌توانیم برخی از مسایل و مشکلات فرزندانمان را حل کنیم. نتایج پژوهش‌های انجام شده نیز تأثیر آموزش خانواده را در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی والدین تأیید می‌کند.

همچنین نتایج به دست آمده نشان داد که از دیدگاه اولیای دانش‌آموزان، آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان و کمک به

1. Rozenbame, A. Sinha, C. & Scatt, G.

2. Christina, & et.al.

پیشرفت تحصیلی فرزندان مؤثر نبوده است. این یافته پژوهش بطور غیرمستقیم با نتایج پژوهش جنیفر، راسل و کیم^۱ (۲۰۱۰) که نشان داد مشارکت والدین در آموزش فرزندان بر عملکرد تحصیلی آن‌ها تأثیر مثبتی دارد همسوییست. بطور مثال یکی از والدین بیان می‌کرد که آموزش‌های آرایه شده در بروشورها نتوانسته در حل مشکل ناخن جویدن فرزندم به من کمک کند. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد که به احتمال زیاد آموزش‌های غیرحضورى خانواده به اندازه آموزش‌های حضورى که در آنجا ارتباط دوطرفه است و والدین سئوالات خود را مطرح می‌کنند و از مدرس در حل مشکل کمک می‌گیرند و این موضوع در آموزش‌های غیرحضورى از طریق بروشور وجود نداشته نمی‌تواند در کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان مثل ناخن جویدن به والدین کمک نماید. لذا به نظر می‌رسد که در کنار آموزش‌های غیرحضورى، برای تکمیل مهارت‌های تربیتی والدین نیاز به آموزش‌های حضورى نیز وجود دارد.

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که از دیدگاه مدیران مدارس، آموزش‌های آرایه شده از طریق بروشور به میزان زیادی در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان در ابعاد افزایش رفتارهای مطلوب در فرزندان، ارتقای سطح بهداشت روانی، ایجاد رفتارهای مطلوب در فرزندان، افزایش مهارت‌های زندگی و بهبود روش‌های تربیتی و رفتار با فرزندان مؤثر بوده است. این یافته پژوهش نیز به‌طور غیرمستقیم با نتایج پژوهش عراقیه و رضایی (۲۰۱۴) که نشان داد آموزش خانواده در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان از نظر مدیران مدارس مؤثر بوده است، همسواست. همانطور با یافته پژوهش ضیائزاد، حیدری، قدوسی و ناصح (۱۳۹۳) که نشان می‌دهد آموزش غیرحضورى توانسته است بر ماندگاری دانش و نگرش سربازان در مورد راه‌های انتقال و نحوه پیشگیری از بیماری ایدز مؤثر باشد همخوانی و هماهنگی دارد. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد که از آنجایی که بروشورهای اشاره حاوی راهکارهای عملی برای حل

1. Jennifer, D. Russell, C. & Kim, A. D.

مشکلات تربیتی فرزندان بود بنابراین آموزش‌های غیرحضوری ارائه شده از طریق بروشور به والدین، می‌تواند نگرش‌های ایشان را در زمینه‌های مختلف مسایل تربیتی فرزندان تغییر دهد، لذا به تبع تغییر نگرش، ارتقای مهارت‌های تربیتی آن‌ها نیز صورت می‌گیرد. البته از این نظر که بیشتر والدین امکان حضور در مدارس برای آموزش حضوری خانواده را ندارند، آموزش‌های غیرحضوری از طریق بروشورهای اشاره در مدرسه در زمینه مسایل تربیتی فرزندان می‌تواند کمک بسیار زیادی به ارتقای مهارت‌های تربیتی والدین بنماید، همچنانکه برخی از والدین در هنگام اجرای پژوهش اظهار می‌کردند که با مطالعه بروشورهای اشاره و بکار بستن راهکارهای عملی آنها توانسته‌اند برخی از مسایل و مشکلات فرزندان را حل کنند. نتایج برخی از پژوهش‌های انجام شده نیز تاثیر آموزش خانواده را در غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی والدین تایید می‌کند.

همچنین نتایج به دست آمده نشان داد که از دیدگاه مدیران مدارس، آموزش غیرحضوری خانواده در کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان، کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندان و کاهش تنش‌های درون خانواده مؤثر نبوده است. بطور مثال برخی از مدیران بیان می‌کردند که آموزش‌های ارائه شده در بروشورها نتوانسته مشکل اختلال یادگیری را در بعضی از دانش‌آموزان حل کند. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد که به احتمال زیاد آموزش‌های غیرحضوری ارائه شده از طریق بروشور به اندازه آموزش‌های حضوری خانواده که در آنجا ارتباط دوطرفه است و والدین سئوالات خود را مطرح می‌کنند و از مدرس در حل مشکلات رفتاری و تحصیلی فرزندان کمک می‌گیرند نمی‌تواند در کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب فرزندان مثل اختلال یادگیری به والدین کمک نماید. همین مسئله موجب شده بود که اکثر مدیران مدارس خواستار برگزاری جلسات حضوری آموزش خانواده برای تکمیل آموزش‌های غیرحضوری از طریق بروشورها بودند.

در پاسخ به سؤال سوم پژوهش نتایج نشان داد که از نظر اولیای دانش‌آموزان محتوای بروشورها برای آن‌ها قابل فهم بوده، مورد نیاز آن‌ها بوده و محتوای بروشورها با عناوین آن‌ها تناسب و هماهنگی داشته است و اولیاء به میزان زیادی تمایل دارند که

بروشورهای اشاره را تهیه نمایند. همچنین نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که از نظر اولیای دانش آموزان، تناسب نداشتن تصاویر موجود در بروشورها با موضوع آن، مناسب نبودن نحوه ارسال بروشور به خانواده‌ها از طرف مدارس، نداشتن زمان بندی مناسب جهت توزیع بروشورها در بین اولیای دانش آموزان از مسائل و مشکلات برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور بوده است. این یافته پژوهش به طور غیرمستقیم با نتایج پژوهش اقدسی، فرید و بایرام زاده (۱۳۹۰) که به بررسی آسیب‌های کلاس‌های آموزش خانواده پرداخته و نشان داده است که از نظر اولیای دانش آموزان، نیروی انسانی، روش تدریس و محتوای آموزشی در میزان موفقیت برنامه آموزش خانواده مؤثر است همخوانی و هماهنگی دارد. همچنین یافته پژوهش به طور غیرمستقیم با نتایج پژوهش نورالدینی (۱۳۹۰) که به بررسی عوامل مؤثر بر وضعیت شرکت اولیای دانش آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده شهرستان زرنند پرداخته و نشان داده است که مؤلفه‌های محتوا، توانایی مدرس، زمان و مکان آموزش، در میزان شرکت والدین در کلاس‌ها تأثیر معناداری دارد همخوانی و هماهنگی دارد. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد از آنجایی که هر برنامه‌ای در شروع فعالیت با نواقصی همراه بوده و به مرور زمان با بازخورد دادن افراد کمبودهای آن برطرف می‌شود، برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور نیز از این قاعده استثناء نبوده و بنا به گفته اولیای دانش آموزان در فرایند اجرای پژوهش، در ابتدا با نواقصی از جمله تناسب نداشتن تصاویر موجود در بروشورهای اشاره با موضوع آن، و نداشتن زمانبندی مناسب برای توزیع همراه بوده که در طی زمان از نواقص آن کاسته شده است که استقبال اولیای دانش آموزان در شماره‌های بعدی بروشورها نشانگر برطرف شدن آن مشکلات بوده است. لذا به نظر می‌رسد که نواقص ذکر شده در محتوا و اجرای برنامه به مرور زمان مرتفع شده و شماره‌های بعدی بروشورها از کیفیت بیشتری برخوردار شود.

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که از نظر مدیران مدارس محتوای بروشورها برای

اولیای دانش‌آموزان قابل فهم بوده، با عناوین آن‌ها هماهنگی داشته و موردنیاز آن‌ها بوده است و تصاویر موجود در بروشورها با موضوع آن تناسب داشته و شکل ارائه آموزش‌های غیرحضورى به صورت بروشور مناسب بوده است. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که از نظر مدیران مدارس، کافی نبودن راهکارهای مطرح شده در بروشورها جهت حل آن مشکل، عدم معرفی منابع مورد استفاده در تهیه بروشورها و نداشتن زمان بندی مناسب جهت توزیع بروشورها از مسائل و مشکلات برنامه آموزش غیرحضورى خانواده از طریق بروشور بوده است. این یافته به طور غیرمستقیم با نتایج پژوهش رسول زاده طباطبایی (۱۳۷۹) که نشان داد از نظران مدیران مدارس برخی از مشکلات محتوایی (نظیر کاربردى نبودن محتوا، به روز نبودن محتوا) و اجرایی (مانند روش ارایه مطالب به شیوه سخنرانی، زمان ارایه محتوا و عدم استفاده از وسایل سمعی و بصری در آموزش) کلاس‌های آموزش خانواده باعث شده که اولیای دانش‌آموزان استقبال کمتری از دوره های آموزش خانواده داشته باشند همخوانی دارد.

در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی که هر برنامه آموزشی در شروع فعالیت با نواقصی همراه است و برنامه آموزش غیرحضورى خانواده از طریق بروشور نیز از این قاعده استثناء نبوده و بنا به اظهارات مدیران مدارس در هنگام حضور پژوهشگر در مدارس برای اجرای پرسشنامه، با نواقصی همراه بوده که به نظر می‌آید در طی زمان بر اثر ارایه بازخورد از طرف اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس از نواقص آن کاسته خواهد شد. بنابراین به نظر می‌رسد تداوم برنامه آموزش غیرحضورى خانواده از طریق بروشورها در مدارس با برطرف شدن نواقص ذکر شده در محتوا و اجرا می‌تواند به تحقق اهداف برنامه کمک نموده و شماره‌های بعدی بروشورها با برخورداری از غنای محتوایی مورد استقبال والدین قرار گیرد.

با توجه به این که نتایج پژوهش، بیانگر مؤثر بودن آموزش‌های ارایه شده از طریق بروشور در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان و همچنین غنی سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها است و به طور غیرمستقیم با یافته‌های پژوهش‌های قبلی که در

زمینه اثربخشی و کارآمدی دوره‌های آموزش خانواده انجام شده است هماهنگی و همخوانی دارد. لذا می‌توان نتیجه گرفت که با رفع نمودن مسائل و مشکلات برنامه آموزش غیرحضوری خانواده از طریق بروشور، می‌توان از این طریق به اکثر اولیای دانش آموزان که مشغله‌های کاری گوناگون داشته و امکان حضور در جلسات آموزش خانواده در مدارس را ندارند، کمک شایانی نمود تا علاوه بر ارتقای سطح دانش و آگاهی خود، به بهبود فرایند تعلیم و تربیت فرزندان نیز بپردازند.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که عواملی نظیر سطح تحصیلات و طبقه اقتصادی - اجتماعی اولیای دانش آموزان و همچنین مدیران مدارس که می‌تواند بر نتایج اثرگذار باشد مدنظر پژوهشگر قرار نگرفت. همچنین چون سه نفر به عنوان پژوهشگر در اجرای پژوهش در مدارس مشارکت داشته‌اند امکان دارد سلیقه شخصی در توجیه اولیای دانش آموزان و مدیران مدارس دخالت نماید. بنابراین لازم است تعمیم یافته‌های پژوهش با احتیاط انجام شود.

با توجه به این که نتایج پژوهش نشان می‌دهد که آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش آموزان و همچنین غنی‌سازی مهارت‌های تربیتی آن‌ها مؤثر است و از آنجا که اکثریت اولیای دانش آموزان مشغله‌های گوناگون داشته و امکان حضور در جلسات آموزش خانواده در مدارس برای آن‌ها مقدور نیست، پیشنهاد می‌شود تهیه و توزیع بروشورها با مطالب و موضوعات جدید استمرار یابد.

منابع

- اقدسی، ع؛ فرید، ا؛ بایرام زاده، ح. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی آموزش خانواده در آموزش و پرورش شهرستان ماکواز دیدگاه اولیای دانش آموزان. *فصلنامه زن و مطالعات خانواده*، ۴(۱۴)، ۴۳-۶۴.
- انجمن اولیاء و مربیان. (۱۳۷۷). *دستورالعمل جامع آموزش خانواده*: دفتر مرکزی انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران.
- پیرزاد، ع؛ بختیاری، ا. (۱۳۹۰). مطالعه کارآمدی کلاس‌های آموزش خانواده از دیدگاه والدین. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، شماره ۲۱، ۱۲۱-۱۵۶.

تاجیک اسماعیلی، ع؛ زرهانی، س. (۱۳۸۰). نگاهی به نقش‌های تربیتی خانه و مدرسه. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

تبریزی، غ. (۱۳۸۲). بررسی نقش کلاس‌های آموزش خانواده در تغییر رفتار والدین و حل مسائل تربیتی، فرهنگی و تحصیلی دانش‌آموزان. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش خراسان.

تقی‌زاده، ا. (۱۳۷۵). اهمیت آموزش خانواده و ضرورت بازنگری در آن. ماهنامه تربیت، ۱۱ (۱۰)، ۲۵-۲۰.

حسن‌پور، ل. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر آموزش خانواده بر تغییر نگرش مادران در خصوص مسائل تربیتی و آموزشی فرزندان در شهر سردشت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

حقانی، ف؛ شهیدی، ش؛ منوچهری، ف؛ کلانتری، ب؛ قاسمی، گ. (۱۳۹۵). تاثیر برنامه آموزش غیرحضورى از طریق ارسال پیامک در طی دوران بارداری بر آگاهی و رضایت مادران باردار. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۶ (۱)، ۴۳-۵۲.

حکیم‌زاده، ز؛ میرزایی، م. ع؛ رسولی سقایی، م. (۱۳۹۳). نیازسنجی آموزشی برنامه‌های آموزش خانواده برای اولیای دانش‌آموزان ناحیه یک تبریز. فصلنامه آموزش و ارزشیابی، ۷ (۲۶)، ۷-۲۴.

دوکوهکی، ف. (۱۳۸۷). بررسی اثربخشی برنامه آموزش خانواده در تغییر نگرش شیوه فرزندپروری والدین و بهبود انگیزش پیشرفت در دانش‌آموزان دختر پایه دوم راهنمایی شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

ضیائزاد، ی؛ حیدری، م؛ قدوسی، م؛ ناصح، ل. (۱۳۹۳). بررسی مقایسه‌ای تاثیر آموزش حضوری و غیرحضورى بر میزان دانش و نگرش سربازان در مورد راه‌های انتقال و نحوه پیشگیری از بیماری ایدز. مجله طب نظامی، ۳ (۶۱)، ۱۷۷-۱۶۹.

عصاره، ع؛ نصری، ص. (۱۳۸۴). بررسی نیازهای آموزشی و تربیتی والدین و دانش‌آموزان مقطع متوسطه کشور در خرده‌فرهنگ‌های مختلف ایران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۱۴، ۵۰-۶۴.

علیزاده، ح. (۱۳۹۱). تدوین برنامه آموزش والدین برای خانواده‌های دارای فرزندان با اختلال نارسایی توجه / بیش‌فعالی و تأثیر آن بر کاهش نشانه‌ها و کارکرد خانواده. فصلنامه روان‌شناسی افراد استثنایی، ۲ (۷)، ۴۵-۷۳.

فتح‌آبادی، ج؛ عمومی، ر. (۱۳۸۱). بررسی عملکرد کلاس‌های آموزش خانواده از نظر والدین و مدیران مدارس شهرستان‌های استان تهران. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران.

محمدی یوزباشکندی، ف. (۱۳۸۷). بررسی میزان اثربخشی برنامه‌های آموزش خانواده بر والدین دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر ملکان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

مظاهری، ح. (۱۳۹۳). بررسی نیازهای آموزشی والدین دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در کلاس‌های آموزش خانواده. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۱ (۳)، ۴۷-۶۰.

مهری‌نژاد، س. ا. (۱۳۸۲). بررسی میزان اثربخشی کلاس‌های آموزش خانواده بر تغییر رفتار خانواده. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش شهر تهران.

موسی زاده، ت. (۱۳۸۱). بررسی میزان اثربخشی کلاس‌های آموزش خانواده در استان اردبیل. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل.

نبوی، س. ص. (۱۳۸۳). نیازسنجی آموزشی اولیای دانش‌آموزان جهت آموزش خانواده در دوره‌های تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و متوسطه. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران. نبوی، س. ص. (۱۳۹۳). نقش آموزش خانواده در ارتقای مهارت‌های فرزند پروری. ماهنامه آموزشی و تربیتی پیوند، شماره ۴۲۱، ۳۴-۳۷.

نورالدینی، م. (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر وضعیت شرکت اولیای دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده شهرستان زرنند کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

نوروزی، ف؛ طهماسبی، ر؛ نوروزی، آ. (۱۳۹۴). بررسی تاثیر آموزش رفتارهای پیشگیری کننده از عفونت ادراری مبتنی بر الگوی اعتقاد بهداشتی به دو شیوه حضوری و غیر حضوری در زنان باردار مراجعه کننده به مراکز بهداشتی - درمانی. نشریه دانشگاه علوم پزشکی البرز، ۴، (۴)، ۲۳۷-۲۴۷.

Abuya, B. A., Oketch, M., Mutisya, M., Ngware, M., & Ciera, J. (2013). Influence of mothers' education on children's maths achievement in Kenya. *Education*, 41(6), 633-646.

Ackland, A., Swinney, A. (2015). Material Matters for Learning in Virtual Networks: A Case Study of a Professional Learning Programme Hosted in a Google+ Online Community. *Research in Learning Technology*, 23(1), 1-15.

Anderson, R., Albert, B. (1998). The effect of family education on parents. *Journal of clinical psychology*, 14(6), 105-120

Anja, M., Taanila, S., Tuija, H., Tammelin, M., & Kantomaa, T. (2007). Adolescents' Physical Activity In Relation To Family Income And Parents' Education. *Preventive Medicine Journal*. 8, 75-88.

- Araghieh, A., Rezaei Khomami, O. (2014). A Survey On Fulfillment Amount Of Family Education Objectives In Terms Of Managers And Parents For Girls High School Of Islamshahr City Of Iran. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 4(6), 45-63.

- Becker, G , D. (2003). Family education. Net Work , [http :/ family education . com./ article](http://familyeducation.com/article).

Christina, S., Doris, W., Gerhard, J., Johannes, S., Manige, L.C., Marita, W., Reginald, S., Rüdiger, S., Sibylle, S., Thomas, W., Thomas, L. F., Ulrich, S. O., Uwe, D., Kupfer, G. (2010). Structured Education Program Improves The Coping With Atopic Dermatitis In Children And Their Parents-A Multicenter, Randomized Controlled Trial. *Journal of Psychosomatic Research*, 68(4), 50-68.

Hanefeze, p. D . (1998). The role of family education on improving educational skills in parents. *Journal of guidance*, 2(2), 57-72.

Jennifer, D., Russell C-K., Kim, A. D. (2010). Perceptions of Parent Involvement in Academic Achievement. *The Journal of Educational Research*, 100(6), 361-368.

- Keing, H.M.(1998).The effect of family education on thinking in parents. *Journal of educational psychology*, 3(1) 52-69.
- Kellie J. A., Kathleen M. M. (2010). Parent Involvement in Education: Toward an Understanding of Parents' Decision Making. *The Journal of Educational Research*,100(5),311-323.
- Kupfer, J., Gieler, U., Diepgen, T. L., Fartasch, M., Lob-Corzilius, T., Ring, J., & Staab, D. (2010). Structured education program improves the coping with atopic dermatitis in children and their parents a multicenter, randomized controlled trial. *Journal of psychosomatic research*, 68(4), 353-358.
- LaRocque, Michelle., Kleiman, Ira., & Darling, S. M . (2011). Parental Involvement: The Missing Link in School Achievement. *Preventing School Failure*, 55(3), 115-122.
- Mezaros, P.S., Gloria, B., Bonnie, G., melissa, C. (2002). parent education. Website of center for in formation technology impacts on children.
- φ Miao, S.(2010). The Practice of English Teaching in the Meteorological Correspondence Education. *English Language Teaching*, 3 (4), 249-252
- Reiach, S., Averbek, C., Cassidy, V. (2012). The Evolution of Distance Education in Australia: Past, Present, Future. *Quarterly Review of Distance Education*, 13 (4), 247-252.
- Rozenbame, A.C., Sinha, S.C., Scatt, G.W.(2002). The role of family education on increasing parents' educational skills. *Journal of family counseling*, 4(7), 43-60.
- Sandra, C., Jane, C and others .(2002). parent education. *website Development*, center for information technology impacts on children
- Shafer, G.R.(1996). Family education in elementary schools. *Journal of social psychology*, 4(2), 78-94.
- Sharma, G., Jha, M. (2014). Academic performance in relation to parents' education, institution and sex. *Journal of Psychosocial Research*, 9(1), 171.
- Stephane, G.C. (1999). Family education and family therapy in the high schools. *Journal of guidance and counseling*, 2(8), 81-98.
- Stratone, A.B.(1984).The effect of family education in elementary schools. *Journal of consulting psychology*, 3(9), 97-109.